Rekontekstualizacija umjetničkog djela kroz video i film

Mesarić, Dražen

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:170966

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

THE ACADEMY OF ARTS AND CULTURE IN OSIJEK

Repository / Repozitorij:

Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek

zir.nsk.hr

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

dabar

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU
ODSJEK ZA VIZUALNE I MEDIJSKE UMJETNOSTI
SVEUČILIŠNI DIPLOMSKI STUDIJ LIKOVNA KULTURA

DRAŽEN MESARIĆ

REKONTEKSTUALIZACIJA LIKOVNOG DJELA KROZ VIDEO I FILM

DIPLOMSKI RAD

MENTOR:
LANA SKENDER, predavač

Osijek, 2020.

IZJAVA

Ja, Dražen Mesarić, diplomant smjera Likovne kulture diplomskoga studija na Odsjeku za vizualne i medijske umjetnosti Akademije za umjetnost i kulturu u Osijeku, izjavljujem kako je diplomski rad pod nazivom Rekontekstualizacija umjetničkog djela kroz video i film rezultat mog istraživanja i u potpunosti samostalno napisan. Također, izjavljujem kako niti jedan dio diplomskoga rada nije izravno preuzet iz nenavedene literature ili napisan na nedozvoljen način, te da se tekst u potpunosti temelji na literaturi kako je navedeno u bilješkama, uz poštivanje etičkih standarda u citiranju i korištenju izvora.

U Osijeku, 09.02.2020. *Vlastoručni potpis*

SAŽETAK

Video i film predstavljaju veliki utjecaj na mlade generacije. Dostupnost tehnologije omogućava primjenu videa i filma u nastavnom procesu kao način poticanja kreativnog i kritičkog razmišljanja. Odnos današnjih generacija prema videu nosi dvojak utjecaj. Od najranije školske dobi, djeci je danas nezamislivo živjeti i komunicirati bez pametnih telefona. Razvojem današnje tehnologije, koja je postala neizostavni dio naših života, uvelike je promijenjena predodžba obrazovanja. Knjige, bilježnice, olovke, klupe, školska ploča i dalje čine nezaobilazne sastavnice obrazovnog procesa. Iako se postupno mijenja tehnološki pristup izvedbe nastavnog programa sve češćim korištenjem pametnih ploča, računala, tableta i pametnih telefona, pristup predmetnom izvođenju i dalje se sporo mijenja. S jedne strane je zamijenio stripove, knjige i igre kojima su se prethodne generacije upoznavale. Kao medij koji prenosi iskustvo kroz sliku i zvuk, današnjim tehnološkim dostignućima je postao najkorišteniji oblik prijenosa informacija. Reinterpretacija umjetničkog djela ili preosmišljavanje već postojećeg tematskog djela je čest umjetnički pristup koji s jedne strane odaje priznanje umjetniku čije se djelo reinterpretira, ali i preinačava ili pretvara postojeće u novo značenje. Ovaj diplomski rad predstavlja istraživanje kako se može potaknuti samostalno kreativno i kritičko razmišljanje kod učenika, pomoću reinterpretacije umjetničkog djela kroz video i film. Kroz radionicu s učenicima ostvaren je cilj pristupa samostalnog rada učenika.

Ključne riječi: video, film, reinterpretacija, kreativnost

ABSTRACT

Video and film are a big influence on todays younger generations. The availability of technology enables the use of videos and films in the teaching process as a way of stimulating creative and critical thinking. The relationship of today's generations to video has a dual impact. From an early age, it is unthinkable for children today to live and communicate without smartphones. The evolving technologies of today, which have been indispensable in our lives, have greatly changed the perception of education. Books, notebooks, pens, benches, a school board continue to be indispensable components of the educational process. Although the technological approach to curriculum implementation is gradually changing with the increasing use of smartphones, computers, tablets and smartphones, access to exported exports is still slowly changing. On the one hand, it replaced the comic books, books and games that previous generations were familiar with. As a medium that transmits experience through image and sound, today's technological advances have become the most used form of information transmission. The reinterpretation of a work of art or the retaking of already existing thematic works was published in an artistic approach, which on the one hand chose the recognition of the artist who reinterprets the work, but also transforms or transforms it into new meaning. This thesis presents an exploration of how it can be independently creatively and critically exchanged with students, using reinterpretation of a work of art through video and film. Through the workshop with students he achieved the goal of independent work of students.

Keywords: video, film, reinterpretation, creativity

SADRŽAJ

1. UVOD 6

2. UTJECAJ FILM I VIDEA NA DANAŠNJE GENERACIJE 7

3. VEZA IZMEĐU SLIKARSTVA I FLIMA……9

3.1. **Slikarska paleta kao odrednica atmosfere filma** 9

3.2. **Inspiracija atmosferom slikarskog djela** 11

3.3. **Slikarski motiv kao glavna tema filma**……..……..….……12

3.4. **Slikarski motiv kao značajka filma**……..……..13

3.5. **Umjetnička slika kao film**……..…16

4. POSTMODERNA UMJETNIČKA PRAKSA I REKONTEKSTUALIZACIJA UMJETNIČKIH DJELA ……..17

5. DRAMSKA METODA U NASTAVI LIKOVNE UMJETNOSTI…….....20

6. RADIONICA „*REINTERPRETACIJA UMJETNIČKOG DJELA KROZ VIDEO I FILM*“…….23

7. ZAKLJUČAK……..…….38

8. LITERATURA……...…….39

9. POPIS SLIKOVNIH PRILOGA……...42

1. UVOD

Reinterpretacija umjetničkog djela ili preosmišljavanje već postojećeg tematskog djela je čest umjetnički pristup koji s jedne strane odaje priznanje umjetniku čije se djelo reinterpretira, ali i preinačava ili pretvara postojeće u novo značenje. Na ovakav način stvara se novi oblik pogleda na postojeća umjetnička djela ili „remekdjela“ umjetnosti. Reinterpretacija ima ulogu preispitati vrijednosti u trenutku kada je nastalo djelo, društvene odnose i norme, koliko se danas promijenila stvarnost te koliko smo daleko odmakli u civilizacijskom razvoju. U nastavi likovne kulture reinterpretacija je čest oblik metodičkog pristupa razrednoj nastavi, jer od učenika traži kritički i kreativan pristup u rješavanju problematike. U suvremenom vremenu najčešći i najpristupačniji mediji postali su fotografija i video kroz dostupnost tehnološki sve unaprjeđenijim pametnim telefonima. Svim uzrastima je omogućen vrlo jednostavan pristup izrade fotografije i video snimke, koju mogu u kratkom roku podijeliti preko društvenih medija s drugima. Spajanjem suvremene tehnologije video medija i metodičkog pristupa edukaciji likovne kulture reinterpretacijom umjetničkog djela, kroz radionicu s učenicima srednje škole napravljen je oblik edukacije kroz samostalan rad. Pomoću videa i filma oslobađamo pristup učenju te prepuštamo učenicima kreativnu slobodu. Nastavnik pruža potrebnu podršku i materijale, ali sama izvedba i kritički pristup prepušten je učenicima. Video nudi mogućnost, osim manipulacije slike, zvuk koji velikim dijelom određuje dinamiku i atmosferu videa ili filma, što dodatno pridonosi kreativnom razmišljanju učenika. Na ovakav način možemo uvidjeti pristup učenicima radu, bolje i dublje upoznavanje s umjetničkim svijetom te stvaranje vlastitog stava koji je izražen kroz video reinterpretaciju umjetničkog djela.

2. UTJECAJ FILMA I VIDEA NA DANAŠNJE GENERACIJE

Razvojem današnje tehnologije, koja je postala neizostavni dio naših života, uvelike je promijenjena predodžba obrazovanja. Knjige, bilježnice, olovke, klupe, školska ploča i dalje čine nezaobilazne sastavnice obrazovnog procesa. Iako se postupno mijenja tehnološki pristup izvedbe nastavnog programa sve češćim korištenjem pametnih ploča, računala, tableta i pametnih telefona, pristup predmetnom izvođenju i dalje se sporo mijenja. Unatoč promjeni kurikuluma na nacionalnoj razini, odmaci od tradicionalne nastave nisu daleko odmakli. Za razliku od spore prilagodbe obrazovnog sustava suvremenom društvu, mlade generacije su daleko poodmakle u tehnološkoj prilagođenosti. Od najranije školske dobi, djeci je danas nezamislivo živjeti i komunicirati bez pametnih telefona. Od raznih multimedijskih aplikacija, igara i društvenih stranica, mlade generacije su prilagođenije novim medijima. Uporaba pametnih telefona za dopisivanje, fotografiranje i video snimanje najčešći su oblik korištenja novih medija. Mogućnost gledanja filmova i serija pomoću pametnog telefona nije novost, posebice kada se provjerom početne stranice *Netflix* ili *HBO* može vidjeti kako je posebno prilagođena za tablet i pametni telefon u svrhu preglednosti i brzine pristupa sadržaju.

Današnjim mladim generacijama je nezamislivo biti izvan tijeka najnovijih serija i filmova. Veliki utjecaj ima i video platforma *YouTube* koja pruža svojim korisnicima neograničen pristup video sadržajima iz svih sfera života i djelatnosti; upisati *how to…(kako…)* jedan je od najtraženijih pojmova preko kojeg se mogu pronaći sve zamislive upute od vezanja vezica do rastavljanja računala i kompleksnih strojeva. Može se reći kako je na taj način djelomično zamijenjena potreba poznavanja i učenja određenih zanata i vještina. Ovakav pristup komunikacije prihvatili su veći muzeji i galerije kao platformu za najave izložbi, elektronički prikaz fundusa muzeja, pa i video vođenih analiza umjetničkih djela. Kada govorimo o učeničkoj dobi, najtraženije teme *YouTube*-a su tutoriali i online igre. *Make-up* tutoriali su iznimno posjećeni, preko kojih *YouTuberi* dijele najdraže kozmetičke proizvode, tehnike i savjete. Također, praćenje *gamera* koji snimaju sebe kako igraju online igre djelomično zamjenjuje i aktivnu igru. Nerijetko se dogodi kada prolazimo kraj skupine maloljetnih vršnjaka, vidjeti ih okupljene oko jedne osobe koja na pametnom telefonu prikazuje određeni video koji na kraju svi grupno komentiraju. Dječja opčinjenost videom, često i šokantnim sadržajem, danas nije neuobičajena pojava. Osim društvene platforme poput *YouTube*-a, koja ipak zahtijeva osnovno tehnološko i tehničko razumijevanje snimanja i editiranja videa, jednostavnije i prihvatljivije platforme samostalnog objavljivanja videa su

Facebook, *TikTok*, *Instagram* i slične društvene aplikacije. Među navedenim aplikacijama ističe se *TikTok* koja je zamišljena kao video aplikacija za kratke videe. Vrlo je popularan u Sjedinjenim Američkim Državama gdje se često pojavljuju izazovi (eng. Challenge) u kojima se postavlja jedan zadatak koji korisnici interpretiraju i svoje snimke kratkih videa objavljuju na *TikTok* društvenoj mreži. Obzirom kako je ograničeno trajanje videa, korisnici moraju imati određena predznanja i aplikacije za uređivanje i skraćivanje videa. Navedena društvena mreža iznimno je popularna među učeničkom populacijom jer se isti videi mogu međusobno dijeliti i komentirati.

Odnos današnjih generacija prema videu nosi dvojak utjecaj. S jedne strane je zamijenio stripove, knjige i igre kojima su se prethodne generacije upoznavale. Kao medij koji prenosi iskustvo kroz sliku i zvuk, današnjim tehnološkim dostignućima je postao najkorišteniji oblik prijenosa informacija. Dijeljenje se vrši pomoću nekoliko dodira zaslona i kroz nekoliko trenutaka druga osoba odgovara reakcijom. Korištenje *gif*-ova (kratki isječak videa bez zvuka) umjesto pisanja odgovora danas postaje natjecanje inovativnosti i originalnosti. Pomoću videa se brže uči strani jezik, kako iz potrebe boljeg razumijevanja sadržaja, tako i zbog potrebe komunikacije među različitim korisnicima. Na žalost, tehnološka razvijenost nosi sa sobom i jednu novu negativnu posljedicu. Velika količina sadržaja i informacija koje su u svakom trenutku dostupne za pregled skraćuje pažnju i zanimanje, posebice kod učeničke populacije. Vrlo je jednostavno preskočiti sadržaj koji na prvi pogled ne izgleda zanimljiv, što smanjuje koncentraciju mlade osobe, a koja se odražava u nastavnom procesu. Danas je vrlo zahtjevno zadržati pažnju učenika, a da nakon prvih nekoliko minuta ne posegnu za pametnim telefonom i isključe se od svijeta.

3. VEZA IZMEĐU SLIKARSTVA I FILMA

Povezivanje filma i slikarstva u suvremenoj kinematografiji najčešće se svodi na interpretaciju biografskih filmova. Prema očekivanju, najzastupljeniji su biografski filmovi o Van Goghu, Caravaggiu, Picassu, Rembrantu, no većina se takvih filmova bavi kontroverzama koje suvremeno doba traži kako bi opravdalo nova društvena zbivanja i pojave ili pokušaje razumijevanja zvučnih imena i njihovog slikarskog genija. Razvojem filmske tehnologije razvijaju se i mogućnosti manipulacije određenih značajki filma, posebice boje kao bitne odrednice razvoja filma. Prelaskom na digitalni zapis, u filmu se otvorila mogućnost dorađivanja filma prilikom montaže, neovisno o koloru snimljenih kadrova. Inspiracija i utjecaj slikarstva na film se odražava različito, ovisno o željama redatelja. U nekim je slučajevima boja utjecala na kolor filma; u nekim se pojavljuje atmosfera slike koja dodatno naglašava određeni kadar; neki redatelji koriste direktno određeni motiv koji jasno potiče određenu reakciju gledatelja. Neki od ovih utjecaja nisu jasno vidljivi na filmu, za razliku od „biografskih“ filmova o umjetnicima, ali pomoću novinskih članka možemo saznati od samog autora razloge odabira određenih umjetničkih djela kao inspiraciju.

3.1. Slikarska paleta kao odrednica atmosfere filma

Jedan od primjera je redatelj Wes Anderson, koji u svojim filmovima stavlja naglasak na boji kao glavnom elementu ugođaja filma, a najčešće koristi zemljanu paletu boja (izuzetak je film *Hotel Grand Budapest*). U filmu *Rushmore* iz 1998. Godine (vidi Sliku 1.), Anderson je u intervjuu za časopis „Dazed & Confused“ izjavio kako je za određene scene filma bio pod utjecajem slika Hansa Holbeina mlađeg, njemačkog renesansnog slikara i grafičara (vidi Sliku 2.). (Fakray,2014) Utjecaj se ponajviše odrazio na prostor snimanja i paletu boja koje dominiraju filmom, nijanse zelene i crvene, jednako poput Holbeinovih renesansnih slika. Ovim pristupom umjetničko slikarsko djelo direktno utječe na redateljevu želju vizualnog određenja filma, na način da renesansnim bojama obilježava ne samo vizualni izgled, već i karakterne osobine protagonista filma.

Slika 1. *Rushmore*, 1998.

Slika 2. Hans Holbein mlađi, *Portret Thomasa Morea*, 1527.

3.2. Inspiracija atmosferom slikarskog djela

Jedan od najznačajnijih filmskih redatelja današnjice Martin Scorsese je za knjigu britanskog povjesničara umjetnosti Andrew Grahama-Dixona: *Caravaggio: Svet i svjetovan život* iz 2010. godine, objavio kako je scene u noćnom klubu iz njegovog filma *Ulice nasilja* iz 1973. godine obilježila Caravaggiova slika *Pozivanje Svetog Mateja* nastalo u razdoblju 1599.-1600. Godine (vidi Sliku 3.). (https://www.theguardian.com/artanddesign/2010/jul/25/caravaggio-scorsese-lachapelle-peter-doig#ixzz2UhOnoJMB) (pristup 21.02.2020.) U navedenoj sceni, Scorsese navodi kako je kretanje kamere, kadriranje, položaj ljudi u kadru namješteno komplementarno kompoziciji i dinamici Caravaggiove slike. Nadalje, u filmu *Posljednje Kristovo iskušenje* iz 1988. godine, redatelj navodi kako je lik Krista utemeljio prema samom Caravaggiu. (https://www.theguardian.com/artanddesign/2010/jul/25/caravaggio-scorsese-lachapelle-peter-doig#ixzz2UhOnoJMB) (pristup 21.02.2020.) Video dionica iz filma može se pregledati putem poveznice https://www.youtube.com/watch?v=WZ7UwnfQ2nA. (pristup 21.02.2020.)

Slika 3. Michelangelo Merisi da Caravaggio, *Pozivanje Svetog Mateja*, 1599.-1600.

3.3. Slikarski motiv kao glavna tema filma

Film *Belle* iz 2013. Godine (vidi Sliku 4.) inspiriran je slikom škotskog slikara Davida Martina (https://en.wikipedia.org/wiki/David_Martin_(artist)) iz 18. stoljeća koja se do 2018. godine pripisivala neoklasicističkom njemačkom slikaru Johanu Josephu Zoffanyu iz 18. stoljeća. (pristup 21.02.2020.) Na slici su prikazane dvije djevojke, bijela aristokratkinja i crnkinja, ali u drukčijem odnosu nego raniji slični motivi (vidi Sliku 5.). Obje djevojke su na slici razigrane, čime se pobija prisutnost hijerarhijskog odnosa, ali najznačajniji detalj leži u razini očiju djevojaka. Oči su u istoj razini, pogled otvoren i upućen prema promatraču kao da pozivaju na igru s njima. Obje djevojke nose biserni nakit što dodatno upućuje kako je njihov međusobni odnos jednak, poput sestara. Redateljica Amma Asante, koja je afričkog podrijetla je istražila priču mlade afričke djevojke sa slike te na temelju istraživanja napravila film *Belle* (https://www.npr.org/2014/05/02/308698499/behind-belle-an-18th-century-portrait-ahead-of-its-time?t=1581759489926&t=1582281001372). (pristup 21.02.2020.) Dido Elizabeth Belle je dijete engleskog pomorskog časnika i robinje s kojom se upustio u vezu nakon zauzimanja španjolskog broda (https://en.wikipedia.org/wiki/Dido_Elizabeth_Belle). (pristup 21.02.2020.) Otac ju je doveo u Englesku gdje je odrasla na imanju ujakovog oca zajedno sa svojom sestričnom. Film prati društvene prevrati post-robovskog aristokratskog društva te međusobne odnose unutar bogate engleske aristokratske obitelji.

Slika 4. Scena iz filma *Belle*, 2013. na kojoj je prikazan rad na portretu djevojaka

Slika 5. David Martin, Bez naziva, 18. stoljeće

3.4. Slikarski motiv kao značajka filma

Stvaranje ugođaja na slici vrlo je važna karakteristika prijenosa misli umjetnika gledatelju. Američki slikar Edward Hopper je 1925. godine naslikao sliku pod nazivom *Kuća uz željezničku prugu* (vidi Sliku 6.) koja je imala snažan utjecaj na redatelja Alfreda Hitchcocka prilikom stvaranja filma *Psiho* 1960. Godine (vidi Sliku 7.). Prema riječima scenarista filma Josepha Stefana, izgled Hopperove kuće na slici je poseban iz razloga što gledatelj ne poziva na razgledanje cijelog platna, već fokusira i ograničava pogled u linijama prikazane kuće i stvara nelagodu promatrača. (Court, 2020.) Osim prostora radnje filma *Psiho*, pristup izgradnji karaktera glumca je također je zasnovan na Hopperovom pristupu slikarstvu – sjetan, nelagodan i fokusiran na linijama koje ne dopuštaju bježanje pogleda izvan zadane forme.

Slika 6. Edward Hopper, *Kuća uz željezničku prugu*, 1925.

Slika 7. Alfred Hitchcock, *Psiho*, 1960.

Sličan pristup imao je meksički redatelj Guillermo del Toro u filmu *Panov labirint* iz 2006. godine. Fantastična mračna drama nas vodi u Francovu Španjolsku četrdesetih godina prošlog stoljeća gdje pratimo djevojčicu koja živi u svijetu bajki. Odnos prema realnosti i bajkama se miješaju kao da obje stvarnosti postoje. Redateljev originalan pristup portretiranja djevojčice koja tragedije rata zamjenjuje fantastičnim bajkovitim bijegom našao je uporište i u slikarstvu. U intervjuu za novinski list *The Guardian*, del Toro se referirao na utjecaj koji je imao španjolski slikar Francisco Goya sa svojom slikom *Saturn proždire svoju djecu* (vidi Sliku 8.) na odabir razvoja i izgleda scene „blijedog čovjeka“ u filmu. (https://www.theguardian.com/film/2006/nov/17/2) (pristup 21.02.2020.) U navedenoj sceni biće koje spava za stolom se budi nakon što protagonistica filma odluči uzeti grozd, unatoč opomeni malih vila kako ne smije dirati ništa od hrane sa stola. U tom se trenutku budi bijelo ,nalik na, ljudsko biće i lovi dvije vile koje ga pokušavaju odvratiti kako bi protagonistica uspjela pobjeći. Biće uspijeva uloviti dvije od tri vile i ubija ih na način što ih počinje proždirati, poput Saturna na slici Francisca Goye. Video isječak navedene scene se može pregledati putem YouTube poveznice: https://www.youtube.com/watch?v=1i3oRxm8G0o. (pristup 21.02.2020.)

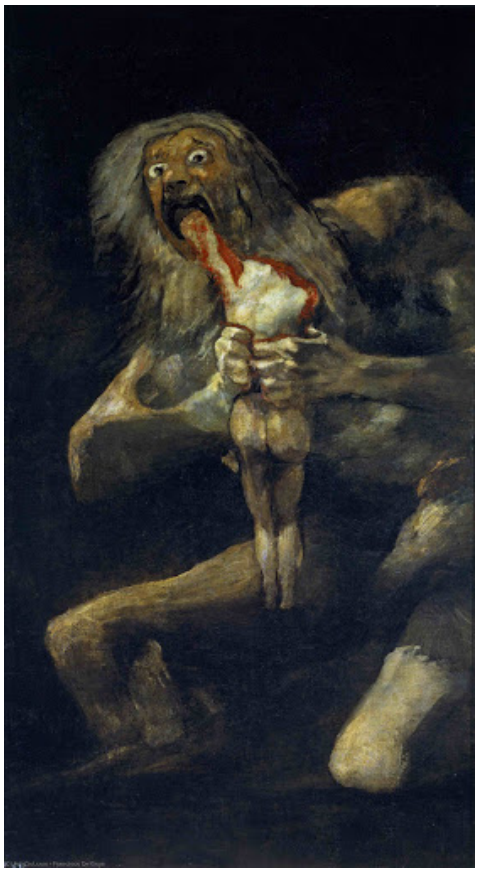

Slika 8. Francisco Goya, *Saturn proždire svoju djecu*, 1821. - 1823.

3.5. Umjetnička slika kao film

Inovativnost uporabe slikarstva svakako je najznačajnije izvela poljska redateljica Dorota Kobiela svojim filmom *Loving Vincent* iz 2017. Godine (vidi Sliku 9.). Na njemu je radilo 125 slikara koji su oslikavali snimljene kadrove na platnima uljnom bojom, pri tome imitirajući Van Goghov slikarski rukopis kako bi dodatno pojačali doživljaj filma. Radnja se odvija u posljednjim danima Van Goghova života i prati priču pisama između Van Gogh braće. Film je snimljen na u četrnaest dana te je nakon toga materijal dostavljen u Gdansk, na kojem je više od pedeset slikara radilo kako bi svaki kadar snimljenog materijala prenijeli na platno. Šezdeset i pet tisuća kadrova je naslikano uljem na više od osam stotina i pedeset platana. (https://www.theguardian.com/film/2017/oct/13/loving-vincent-van-gogh-painted-animation-dorota-kobiela-hugh-welchman) (pristup 21.02.2020.)

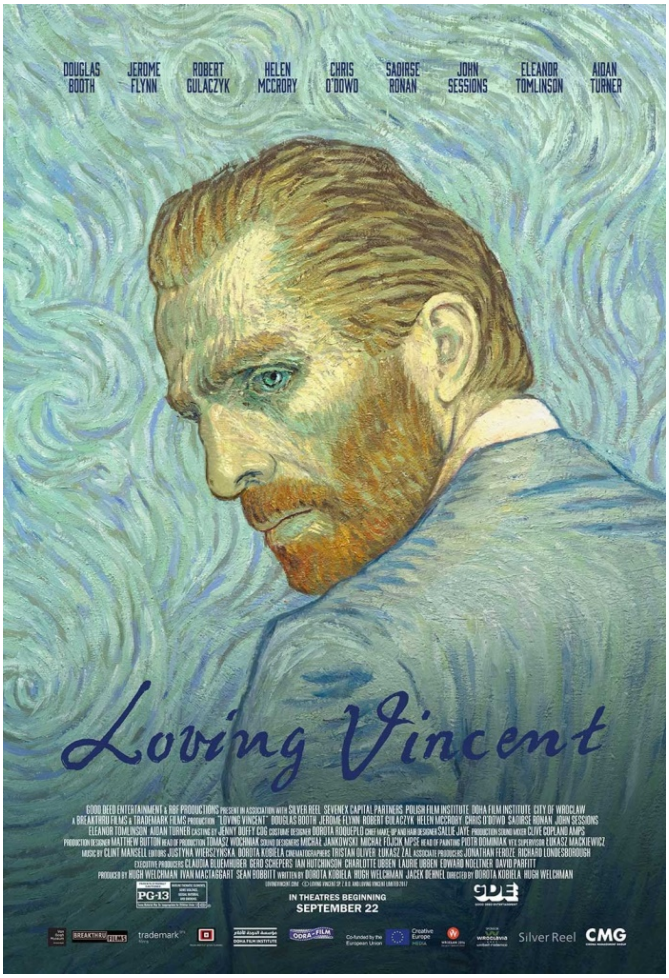

Slika 9. Plakat filma *Loving Vincent*, 2017.

4. POSTMODERNA UMJETNIČKA PRAKSA I REKONTEKSTUALIZACIJA UMJETNIČKIH DJELA

Prema američkoj povjesničarki umjetnosti dr. Beth Gersh-Nesic, pojam *prisvojiti* (eng. *appropriate*) označava kao umjetnički pristup pri kojem se uzima „u posjed“ nečije već ranije stvoreno djelo kako bi dobilo novo značenje. Ovakav pristup stvara kontroverzu, budući kako ga se nepravedno označava kao krađu tuđeg umjetničkog djela. Umjetnici na ovaj način žele dovesti u vezu svoj rad s izvornim, u želji kako će promatrač svoje originalne asocijacije dovesti u vezu s autorovim novim kontekstom. Ovakvo namjerno „posuđivanje“ nečijeg djela kako bi se stvorio novi kontekst naziva se *rekontekstualizacija*. Pomoću nje umjetnik komentira izvorno značenje djela i promatračevu povezanost s izvornim djelom te na taj način stvara novi odnos ne samo svog djela, već i izvornog. (Gersh-Nesic, Beth. "What Is Appropriation Art?" ThoughtCo, 2020, thoughtco.com/appropriation-appropriation-art-183190.) (pristup 22.2.2020.)

Japanski umjetnik Yasumasa Morimura (rođeni 1951. god.), rekontekstualizaciju umjetničkog djela učinio je središnjom temom svog umjetničkog rada. Kroz seriju radova *Povijest umjetnosti* koji se odnose na izabrana remek djela zapadne i istočne umjetnosti, sebe stavlja u središnju ulogu djela. Umjetnik doživljava umjetničko djelo na način da on sam postaje djelo. On ne pokušava stvoriti identičnu kopiju djela, već kroz proces stvaranja sebe utjelovljuje u djelo i na takav način stvara umjetničku kritiku djela. (http://www.morimura-ya.com/gallery/) (pristup 22.2.2020.) Umjetnik je 2018. godine predstavio filmove *Egó Sympósion* iz 2016. godine i *Egó Obscura* iz 2018. godine, gdje je sažeo i prikazao svoj tridesetogodišnji umjetnički opus radova. Isječak instalacije *Egó Obscura* može se pogledati preko poveznice https://www.youtube.com/watch?v=g2YWBoTOOLM&feature=emb_logo. (pristup 22.2.2020.) Yasumasa je objasnio koncept svojih radova *Povijest umjetnosti* U intervjuu za internetsku stranicu artforum.com sljedećim riječima: „Izradu autoportreta započeo sam 1985. godine, koristeći prostetiku, kozmetiku i postave preuzevši uloge figura koje označavaju više od sebe - pojedinaca ili djela koja su postala arhetipovi, uključujući slike starih majstora, Autoportret Albrechta Dürera, Leonardo da Vincijeva Mona Lisa, Olimpija Édouarda Maneta, Andy Warhol, Marilyn Monroe i Michaela Jacksona, kao samo neki od primjera. Pokušavao sam preskočiti binarne kategorije kategorizacije - muško i žensko, Istok i Zapad - kao i ideje poput feminizacije Istoka, Azije postaje sinonim za ženu, ženska mistika.

Počeo sam se igrati s predodžbama onoga što se na Zapadu doživljava kao seksi i egzotično. Kao što je David Henry Hwang napisao u svojoj drami M. Butterfly iz 1988. godine: "Zapad sebe smatra muškim - velikim oružjem, velikom industrijom, velikim novcem - tako da je Istočni ženski: slab, osjetljiv, siromašan - ali dobar u umjetnosti i pun neumoljive mudrosti." (https://www.artforum.com/interviews/yasumasa-morimura-77255) (pristup 22.2.2020.)

Video umjetnik Bill Viola (rođen 1951. god.) „koristi video za istraživanje pojava osjetilne percepcije kao puta samospoznaji. Njegovi radovi usredotočeni su na univerzalna ljudska iskustva - rođenje, smrt, razvijanje svijesti - i imaju korijene i u istočnoj i zapadnoj umjetnosti, kao i u duhovnim tradicijama, uključujući zen-budizam, islamski sufizam i kršćanski misticizam. Koristeći unutarnji jezik subjektivnih misli i kolektivnih sjećanja, njegovi videozapisi komuniciraju širokoj publici, omogućujući gledateljima da rad iskuse izravno i na svoj osobni način.“ (https://www.billviola.com/biograph.htm) (pristup 22.2.2020.) Njegove video instalacije stavljaju poseban naglasak na zvuk, budući kako je cilj radova ukupno okruženje koje očarava gledatelja slikom i zvukom. (https://www.billviola.com/biograph.htm) (pristup 22.2.2020.) Njegovi radovi odišu duhovnošću što dodatno ističe pomoću usporene snimke i pomno odabrane zvučne pozadine.

U intervjuu za časopis *The Guardian*, Viola se osvrnuo na pitanje elementa duhovnosti u svojim radovima sljedećim riječima: „"Pretpostavljam da me zanimaju duhovne strane stvari još od malih nogu. Ali oblik koji sam poprimio bio sam ja, na vrlo miran način, jednostavno sam s velikim fokusom gledao na obične stvari oko sebe koje sam smatrao čudesnima." (https://www.theguardian.com/artanddesign/2014/may/23/bill-viola-video-artist-interview-tate-modern-st-pauls-cathedral) (pristup 22.2.2020.) Odnos umjetnika prema reinterpretaciji umjetničkih djela nije mnogo drukčija od ostalih umjetnika suvremene umjetnosti. Njegova reinterpretacija slike Jacopa da Pontorma *Posjet* (1528. - 29. god.) pokretom dočarava suštinu slike talijanskog umjetnika, ali s novim značenjem. Violin video rad *Susret* (1995. god.) započinje s prikazom dvije žene, mlađom i starijom, u razgovoru kojeg ne čujemo. Nakon nekoliko minuta treća žena ulazi u scenu i prekida razgovor pozdravljajući stariju ženu. Izrazi lica i gestikulacija govore nam o odnosu među ženama, starija pridošlicu poznaje, a mlađa vjerojatno uopće ne. Treća žena šapuće nešto na uho dok se grle, time dodatno izolirajući drugu ženu. Obzirom kako se izvorni rad talijanskog umjetnika da Pontorma odnosi na biblijsku temu iz evanđelja Sv. Luke u kojoj opisuje trenutak kada Marija objavljuje svojoj rođakinji Elizabeti kako je trudna, Viola nije namjeravao ponoviti

isto djelo, nego ga iskoristiti kao vodič za stvaranje novog. Suština Pontormove slike se može vidjeti u bojama haljina, ali je radnja smještena u suvremeno okruženje s industrijskim zgradama i urbanom pozadinom. Video je snimljen fiksnom kamerom u jednom kadru. Prikazan je u usporenom pokretu gdje je susret od 45 sekundi prikazan u trajanju od deset minuta što naglašava pokrete, geste i emocije figura u suptilnoj, ali moćnoj koreografiji. Radnju nije dodatno pojasnio, nego je ostavio gledateljevoj mašti u kakvom je značenju susret tri žene. (https://philamuseum.org/exhibitions/2005/77.html) (pristup 22.2.2020.) Video isječak se može pogledati preko poveznice https://www.youtube.com/watch?v=5Mw8dkMu3H0.

Hrvatski video umjetnik Dalibor Martinis (rođen 1947. god.) u videoinstalaciji *Pogled na drugi pogled* (1986. god.) koristi sliku Hansa Holbeina mlađeg, njemačkog renesansnog slikara i grafičara *Ambasadori* (1533. god.). „Ova renesansna slika bavi se baš problemom rascjepa, koji nastaje u prostoru između očišta promatrača i točke nedogleda. Promatranje sa zadane točke, s koje nam se slika otkriva frontalno i potpuno, ne dozvoljava viđenje ključnog elementa slike, ljudske lubanje koja je prikazana izduženo i neprepoznatljivo u tom kontekstu. Postaje prepoznatljiva tek nakon pogleda iz bočnog kuta koji postižemo izlaskom iz prostorije kada nam se otkriva kao anamorfoza. Odgovornost viđenja prenosi na promatrača, koji se ne zadovoljava zadanim pogledom, nego vraća pogled na sliku iz neobičnog ugla, čime narušava renesansno jedinstvo jednog pogleda. Videoinstalacija, koja je postavljena pred slikom *Ambasadori*, uključuje tri pogleda međusobno različito postavljena u prostoru – ispred, iza i pokraj slike. Upravljanjem pogledima problematizira mogućnost tumačenja kompleksnoga semiotičkog značenja slike u različitim prostornim i vremenskim dimenzijama.“ (https://hrcak.srce.hr/194674) (pristup 22.2.2020.) Autor nas vodi kroz tri pogleda, koji su uvjetovani prostorno i povijesno te na taj način osvještava ulogu različitih konteksta u razumijevanju remek-djela u sadašnjem trenutku. (https://hrcak.srce.hr/194674) (pristup 22.2.2020.)

5. DRAMSKA METODA U NASTAVI LIKOVNE UMJETNOSTI

U suvremenom hrvatskom društvu organizirana nastava najčešće se oslanja na obrazovnu ulogu mlade osobe, dok je odgojna uloga u nastavnom procesu postala manje prisutna. Sveobuhvatnost nastavne građe svakog pojedinog nastavnog predmeta često ima ograničavajući utjecaj na međupredmetnu suradnju. Kao primjer možemo usporediti Hrvatski jezik i Likovnu kulturu. Jedan od sastavnih dijelova predmeta hrvatskog jezika čini književnost, koja omogućuje izravnu uporabu metoda dramatskog odgoja kroz oblike kazališnih radionica. Kroz kazališne radionice se potiče razvoj dramatskog izričaja te se na takav način omogućuje učenje kroz igru, istraživanje te kritički i kreativni pristup učenju. U svom diplomskom radu Jelena Kovačić pobliže je istražila značenje dramskog odgoja s prijedlozima metodičko-didaktičkih vježbi u nastavi likovne umjetnosti i hrvatskoga jezika. (Kovačić,2017:3) Autorica navodi kako dramski odgoj u obrazovnoj praksi nije novina te se razvijao u sklopu kazališta i dramskih studija. Jedna od glavnih odlika dramskog odgoja jest uska poveznica uz dramsku umjetnost. Citirajući Anića o odgoju kao svjesnog djelovanja na mlado biće u nastojanju da stekne osobine, navike prikladne u društvu, uspostavlja korelaciju s dramskim odgojem kao oblik učenja i poučavanja dramskim iskustvom. (Anić,2002:853) „Odgoj je »svjesno djelovanje na mlado biće u nastojanju da stekne osobine, navike prikladne u društvu«, dok je dramski odgoj oblik učenja i poučavanja dramskim iskustvom.“ (Kovačić, 2017:16) Bitna odrednica dramskog odgoja jest ta što ne razvija samo dramsku darovitost, nego i kreativnost, maštu osjećajnost, društvenu svijest, samopouzdanje te učenika odgaja za život. „Kreativno mišljenje i izražavanje nije samo sastavni dio umjetničke prakse, već je i univerzalno primjenjiva sposobnost rješavanja problema na nov način, koja se pojavljuje kao odlika i znanstvenika, a ne samo umjetnika.“ (Skender, 2017:440) Nije suvišno naglasiti kako je odnos prema predmetu Likovne kulture i dalje marginaliziran. Nove smjernice obrazovanja u razvijenim zemljama se oslanjaju na kraticu STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts and Math), tj. znanost, tehnologija, inženjerstvo, umjetnost i matematika, koje imaju zadatak obrazovni sustav prilagoditi suvremenom dobu. Budući kako republika Hrvatska i dalje zaostaje u većini ostvarenja razvijenih država, isto se odnosi i u pogledu obrazovanja. Prethodno navedena kratica STEAM je zaživjela unazad nekoliko godina, no pogled u hrvatskom obrazovanju je i dalje zadržan na STEM, što pobliže i pojašnjava pristup umjetnosti i likovnoj kulturi. Često gledan kao predmet koji bi trebao kroz osnovnu školu neizravno izdvojiti likovno nadarene od ostalih učenika, pristup premetu se svodi na

razvijanje likovnog izričaja. Naravno, likovni izričaj iznimno je bitan u razvoju djeteta, budući kako se na takav način potiče kreativnost, no kako je sam predmet sveden na 45 minuta unutar jednog tjedna, nije dovoljan za ispunjavanje i minimalne svrhe likovnog odgoja. „Kreativnost se djelomično potiče u nastavi Likovne Kulture u osnovnoj školi jer učenici imaju kontakt s materijalima i elementarna iskustva umjetničkog procesa“. (Skender, 2017:440) Često se spajaju dva nastavna sata u jedan od 90 minuta, a nastava se održava svaka dva tjedna. Na takav način je moguće stvoriti kontinuitet i usmjeriti učenike na predmetnu temu prema kojoj mogu izraziti vlastiti izričaj. Srednjoškolski pristup Likovnoj umjetnosti se i dalje zadržava u obliku frontalne nastave usmjeren na učenje i poznavanje povijesti umjetnosti. „Prelaskom u srednju školu prestaje svaki oblik kreativnog promišljanja umjetničkih problema jer je nastava predmeta Likovna umjetnost usmjerena na učenje povijesti umjetnosti bez kreativne refleksije na probleme.“ (Skender, 2017:440) Iako se izmjenom kurikula odmiče od linearnog pristupa predmeta likovne kulture, na žalost nije dovoljno oslobođen forme frontalnog pristupa učenju. Najutjecajnija predstavnica pristupu učenju Likovne umjetnosti je povjesničarka umjetnosti, metodičarka i profesorica Jadranka Damjanov. U svojem znanstvenom radu od 60ih godina 20. stoljeća do smrti 2016. godine izdala je brojne radove vezane uz likovni odgoj, prijedloge promjena pristupu likovne nastave te mnoge udžbenike i priručnike. U svojim radionicama često se koristila dramskom metodom u pristupu učenja likovne umjetnosti te naglašavala igru kao bitan čimbenik učenja. „Iako Damjanov nije koristila izvorne dramske igre i tehnike te tako provodila dramsko izražavanje u nastavi Likovne umjetnosti, ona je izvrstan pokazatelj koliko nedostaje suvremenih metoda učenja i poučavanja u obrazovnom sustavu te, najvažnije, koliko je igra važna u odgoju i obrazovanju i koliko (*avanturističkih)* mogućnosti postoji u osmišljavanju i igranju s gradivom Likovne umjetnosti, koje je sve drugo, samo ne dosadno i činjenično.“ (Kovačić, 2017:41) Kovačić u svom diplomskom radu navodi nekoliko dramskih metoda koje su primjenjive prilikom učenja likovne umjetnosti. (2017:4) Vježbe poput *Neverbalno opisivanje slike*, *Kipovi*, *Vođena mašta*, *Tko sam* imaju zadatak pomoću reprodukcije umjetničkih djela potaknuti kreativnost učenika uz vodstvo nastavnika/profesora. Primjeri reprodukcija ne služe kao izvor informacija koje se vežu isključivo na poznavanje stilskog razdoblja, naziva i povijesti umjetnika te tehnike pomoću koje je umjetničko djelo stvoreno, nego dublja analiza primjera te vježba oka i uočavanja bitnih značajki djela. Uloga nastavnika u svakoj vježbi je svedena na vođenje i usmjeravanje, bez ulaženja u način učeničke izvedbe vježbe. Vježbe je potrebno apstraktnim pristupom izvršiti, koji zahtjeva kritičko promišljanje načina na koji bi se mogao učenik kreativno izraziti. Kao primjer ishoda vježbe osvrnuo bih se na motivacijsku

vježbu *Neverbalno opisivanje slike* „…kod učenika u velikoj mjeri razvijamo učenikovu suradnju i zajedništvo skupine; pažnju i koncentraciju; maštu, zamišljanje doživljavanja; pamćenje, zaključivanje i logičko mišljenje te osjetilnost i osjetilno pamćenje, a u manjoj mjeri i pokretljivost, spretnost te glas i govornu izražajnost.“ (Kovačić, 2017:42) Vježba se odnosi na opisivanje slike bez riječi prilikom koje suigrači mijenjaju uloge igrača koja opisuje i onog/onih koja pogađa/ju. Unatoč tomu što je vježba zamišljena u parovima po dvije osobe, obzirom kako jedan suigrač ima spoznaju o temi reprodukcije koju mora prenijeti, u proces pogađanja je uključena čitava skupina učenika koja sudjeluje u vježbi. Nastavnik kao voditelj ima ulogu pomagača te također aktivno sudjeluje u vježbi kao suigrač, a ne u smislu nadzora. Na ovom primjeru jasno se opisuje posebnost dramske metode, uovom slučaju. neverbalnog opisivanja umjetničke reprodukcije. Pomoću dodira, zvuka, pokreta, puhanja igrači stvaraju određeni ugođaj koji opisuje temu reprodukcije, dok prilikom odgonetavanja suigrač opisuje ugođaj koji je doživio prilikom neverbalnog opisivanja suigrača. „Dramski odgoj ne služi, kako se to obično smatra, samo razvijanju dramske darovitosti i upoznavanju s dramsko-scenskim izrazom. On pomaže djetetu u razvijanju osjećajnosti i osjetilnosti, govornih i drugih izražajnih sposobnosti i komunikacijskih vještina, mašte, kreativnosti, otkrivanju i razvijanju sklonosti, sposobnosti, formiranju stavova, stjecanju i razvijanju društvene svijesti i njezinih sastavnica: (samo)kritičnosti, odgovornosti, snošljivosti, razvijanju humanih moralnih uvjerenja i razumijevanju međuljudskih odnosa te stjecanju sigurnosti i samopouzdanja Svrha je dramskog odgoja, dakle, odgajanje za život, pripremanje djeteta za susret s realnošću.“ (Lugomer, 2000.)

6. RADIONICA *„REINTERPRETACIJA UMJETNIČKOG DJELA KROZ VIDEO I FILM“*

Prema Nacionalnom kurikulumu nastavnog predmeta Likovna kultura i Likovna umjetnost, ishodi učenja predmeta za srednju školu upućuju sljedeće: „U učenju i poučavanju predmeta Likovna kultura domena Stvaralaštvo i produktivnost polazište je i poveznica svih odgojno-obrazovnih ishoda pa joj se posvećuje najviše vremena. Ostvarivanje ishoda iz te domene provodi se tijekom većine nastavnih sati dok se realizacija ishoda iz drugih dviju domena ostvaruje paralelno i većim se dijelom preklapaju i prožimaju s njom. Odnosi između domena Doživljaj i kritički stav te Umjetnost u kontekstu mijenjaju se tijekom odgojno-obrazovnih ciklusa. U drugome i trećem ciklusu povećava se značaj razvoja kritičkoga mišljenja i povezivanja stvaralačkoga procesa s različitim kontekstima.“ (2016:88) Cilj radionice je istraživanje kreativnosti i samostalnosti učenika. Radionica je održana unutar i izvan prostora Muzeja likovne umjetnosti u Osijeku u trajanju od devedeset minuta. Sačinjavali su je četrdeset učenika prvih razreda I. Gimnazije u Osijeku pod vodstvom Nataše Tram, profesorice Likovne kulture I. Gimnazije u Osijeku. Uz učenike prisustvovalo je 12 studenata II. diplomske godine Akademije za umjetnost i kulturu pod vodstvom profesorice Lane Skender, profesorice studijskog predmeta Metodike nastave povijesti umjetnosti. Uz voditelja radionice, sudjelovao je i vanjski suradnik Matija Pavković kao drugi snimatelj. Nakon okupljanja unutar izložbenog prostora Muzeja likovne umjetnosti, radionica je započeta uvodnim predavanjem u trajanju dvadeset minuta koje je uključivalo prikaz projekcije video materijala s primjerima reinterpretacije umjetničkog djela putem videa ili filma (https://vimeo.com/372239077). Na kraju video prezentacije prikazan je QR kod s poveznicom na stranicu na kojoj se nalazi šest reprodukcija umjetničkih djela i informacije potrebne za samostalni istraživački rad učenika. Navedenoj stranici učenici su pristupali pomoću svojih pametnih telefona (https://www.thinglink.com/channel/1249362954852237314). Zadane teme su: Vincent van Gogh - *Ljudi koji jedu krumpir*, Pablo Picasso - *Gospođice iz Avignona*, Henri de Touluse-Lautrec - *U Moulin Rougeu*, Michelangelo Merisi de Caravaggio - *Polaganje Krista u grob*, Lovro Artuković - *Potpisivanje deklaracije o pripajanju Zapadne Hercegovine i Popova polja Republici Hrvatskoj* i Bela Čikoš Sesija - *Pokrštenje Hrvata*. Pristup voditelja radionice prema učenicima je postavljen skladno uputama Nacionalnog kurikuluma nastavnog predmeta

Likovna kultura i Likovna umjetnost, koji određuje slijedeću smjernicu: „Od osobite je važnosti da učitelj organizira odgojno-obrazovni proces kao medijator tako da jasno izrazi ciljeve, potiče učenike na samostalnost i daje im strukturirana uputstva za sudjelovanje u procesu. Potrebno je stvoriti pozitivno i poticajno ozračje za učenje, atmosferu povjerenja te usmjeriti učenje i poučavanje na učenika i ohrabrivati ga u iznošenju vlastitih prijedloga i rješenja.“ (2016:87) Nakon podjele u šest skupina, svakoj skupini je dodijeljena jedna tema s prethodno navedene stranice i pojašnjen zadatak koji moraju istražiti i osmisliti u vremenu od trideset minuta, nakon čega će svoju temu izložiti pred kamerom. Studenti su podijeljeni u šest skupina kao animatori u cilju pomoći odabranoj skupini učenika u boljem razumijevanju teme i osmišljanja izvedbenog dijela reinterpretacije. Način izvedbe je prepušten učenicima kojim pristupom će pokušati napraviti kreativni dio zadatka (igranu film, nijemi film, komediju, parodiju, ili bilo koju vrstu filma s kojim su se upoznali tokom školovanja). Tri skupine učenika su, zbog kompozicije umjetničkog djela, svoju radionicu vršile unutar predviđenog prostora Muzeja likovne umjetnosti, dok su preostale tri radionice odradile u dvorišnom prostoru Muzeja. Nakon isteka trideset minuta predviđenih za istraživački rad, skupine su pojedinačno prezentirale svoje reinterpretacije u vremenskom trajanju od pet minuta pred snimateljima. Video zapis je montiran od strane studenta voditelja radionice koji je napravio kratke video zapise svake skupine te iste predao profesorici Likovne kulture Nataši Tram kako bi učenici sami mogli završiti montažu završnog izgleda video uradaka učenika.

Skupina 1 – reinterpretacija slike Vincent van Gogh - *Ljudi koji jedu krumpir*

Slika 10. Vincent Van Gogh, *Ljudi koji jedu krumpir*, 1885.

Skupina se sastojala od šest učenika i dvoje studenata Akademije za umjetnost i kulturu. Učenici su radionicu odradili u prostoru predviđen za radionice unutar Muzeja likovne umjetnosti. Studenti nisu imali aktivnu ulogu prilikom osmišljanja reinterpretacije, nego savjetodavnu ulogu kako bi učenici bolje razumjeli umjetničko djelo i lakše osmislili reinterpretaciju. Na raspolaganju su imali trideset minuta za čitanje i pripremu materijala koji se nalazio na stranici thinglink.com, gdje se nalaze sve teme i materijali potrebni za pripremu osmišljanja video reinterpretacije umjetničkog djela (https://www.thinglink.com/scene/1249360876905955330). Tema Van Gogove slike je prikaz svakodnevice nizozemskih seljaka koji okupljeni za večerom (vidi Sliku 10.). Jedu krumpir, jer on predstavljaju i posao kojim se bave te najjeftiniji izvor prehrane u tom trenutku. Učenici su odlučili napraviti identičnu reinterpretaciju. Sjeli su za stol, ogrnuli su se sa pokrivačima i krpama preko glave te su u plastične tanjure umiješali ljepilo za drvo koje je predstavljalo krumpir pire. Učenici nisu osmislili dijalog te je iz tog razloga u video zapis uvedena glazbena kompozicija. Učenici su se držali isključivo rekreacije kompozicije slike (vidi Sliku 11.).

Slika 11. Skupina 1, reinterpretacija umjetničkog djela, Vincenta Van Gogha, *Ljudi koji jedu krumpir*

Video zapis reinterpretacije Skupine 1 dostupan je za pregled preko poveznice https://vimeo.com/378234108 nakon unosa zaporke „RadionicaMLU321“ bez navodnih znakova.

Skupina 2 - reinterpretacija slike Henri de Touluse-Lautrec - *U Moulin Rougeu*

Slika 12. Henri de Touluse-Lautrec, *U Moulin Rougeu*, 1892.-1895.

Skupina se sastojala od devet učenika i dvoje studenta Akademije za umjetnost i kulturu u Osijeku koji nisu sudjelovali u izvedbi reinterpretacije. Učenici su radionicu odradili u prostoru predviđenim za radionice unutar Muzeja likovne umjetnosti. Pomoću pripremljenog materijala kojem su učenici mogli pristupiti putem stranice thinglink.com (https://www.thinglink.com/scene/1249358398806294530), učenici su imali trideset minuta za pripremu reinterpretacije umjetničkog djela. Obzirom kako je radnja Lautrecove slike smještena u noćne sate ugostiteljskog objekta u Parizu (vidi Sliku 12.), učenici su odlučili pristupiti temi na jednak način. Okupili su se oko stola te pomoću plastičnih čaša i boce ljepila za drvo simulirali večernje pijančevanje u noćnom baru. Učenici su preko pametnog telefona pustili glazbu koja je najbolje odgovarala zamišljenoj reinterpretaciji, uz koju su dvije učenice plesale u pozadini. Ostatak učenika je sjedio za stolom, simulirali opijanje i kartanje, dok je

jedna učenica samostalno sjedila okrenuta prema kameri predstavljajući ženu obasjanu plavom bojom koja se ističe u desnom kutu Lautrecove slike (vidi Sliku 13.). Jedan od učenika predstavljao je glasnog muškarca kako bi naglasio ugođaj pijanog druženja u kasnim noćnim satima sukladan predodžbi Lautrecovog ugođaja sa slike.

Slika 13. Skupina 2, reinterpretacija slike Henrija de Touluse-Lautreca - *U Moulin Rougeu*

Video zapis reinterpretacije Skupine 2 dostupan je za pregled preko poveznice https://vimeo.com/378247578 nakon unosa zaporke „RadionicaMLU321“ bez navodnih znakova.

Skupina 3 - reinterpretacija slike Michelangelo Merisi de Caravaggio - *Polaganje Krista u grob*

Slika 14: Michelangelo Merisi de Caravaggio, *Polaganje Krista u grob*, 1602.-1604.

Skupina se sastojala od šestero učenika i dvoje studenata Akademija za umjetnost i kulturu, koji nisu sudjelovali u završnoj izvedbi reinterpretacije. Učenici su imali trideset minuta za pripremu pomoću pripremljenih materijala na stranici thinglink.com (https://www.thinglink.com/scene/1249356814248574978). Učenici su radionicu odradili u prostoru predviđen za radionice unutar Muzeja likovne umjetnosti. Nakon odrađenih priprema, učenici su se odlučili izvršiti reinterpretaciju sličnu viđenom pristupu Billa Viole na uvodnom videu. Dvojica učenika drže jednog učenika te ga odižu od sjedalice koja predstavlja kameni blok grobnice, dok u pozadini tri učenice plaču u očaju, a jedna od njih ima podignute ruke prema nebu kao na Caravaggiovoj slici (vidi Sliku 14.). Izvedba rada traje desetak sekundi koliko su učenici zamislili reinterpretaciju djela koje su ponavljali u nekoliko puta pred kamerom (vidi Sliku 15.). Obzirom kako su učenici odlučili stvoriti dramatičan prikaz, u montaži je voditelj radionice postavio zvučnu pozadinu dionice iz Vivaldijeva „Četiri godišnja doba (II. Largo e pianissimo sempre)

Slika 15. Skupina 3, reinterpretacija umjetničkog djela Michelangela Merisi de Caravaggia - *Polaganje Krista u grob*

Video zapis reinterpretacije Skupine 3 dostupan je za pregled preko poveznice https://vimeo.com/378247044 nakon unosa zaporke „RadionicaMLU321“ bez navodnih znakova.

Skupina 4 - reinterpretacija slike Bela Čikoš Sesija - *Pokrštenje Hrvata*

Slika 16. Bela Čikoš Sesija, *Pokrštenje Hrvata*, 1920.

Skupina se sastojala od osam učenika i dvoje studenata Akademije za umjetnost i kulturu koji nisu sudjelovali u završnoj izvedbi reinterpretacije umjetničkog djela. Učenici su imali trideset minuta za pripremu pomoću pripremljenih materijala na stranici thinglink.com (https://www.thinglink.com/scene/1249352993241825282). Učenici su radionicu namjeravali odraditi ispred bočnog ulaza u Muzej likovne umjetnosti, no zbog tehničke poteškoće s tehničkom opremom, njihova radionica na žalost nije zabilježena. Učenici su pod vodstvom

studenata Akademije namjeravali prirediti dramatični prikaz napada na svećenika, nemir i spokoj koji se odvijaju na slici Sesije. Obzirom kako je priprema predugo trajala, a kamera je snimala za vrijeme pripreme, iz nepoznatog razloga obrisan je čitav video zapis.

Slika 17. Skupina 4, pripremni i istraživački postupak

Skupina 5 - reinterpretacija slike Lovro Artuković - *Potpisivanje deklaracije o pripajanju Zapadne Hercegovine i Popova polja Republici Hrvatskoj*

Slika 18. Lovro Artuković, *Potpisivanje deklaracije o pripajanju Zapadne Hercegovine i Popova polja Republici Hrvatskoj*, 2008.-2011.

Skupina se sastojala od pet učenika i dvoje studenata Akademije za umjetnost i kulturu koji nisu sudjelovali u završnoj izvedbi reinterpretacije umjetničkog djela. Izvorno je ova skupina učenika dobila zadatak istražiti i osmisliti reinterpretaciju umjetničkog djela Pabla Picassa - *Gospođice iz Avignona*, no uslijed organizacijske poteškoće i vremenskog ograničenja nadzora, izabrali su Artukovićevu sliku (vidi Sliku 18.). Nakon spoznaje kako su samostalno promijenili temu, vremenski nije bilo moguće napraviti ispravku. Učenici su održali svoju reinterpretaciju u dvorišnom prostoru iza Muzeja likovne umjetnosti, gdje su pronašli pokidani stol i umjesto stolaca, poslužili se autom kao mjesto za sjedenje (uz pristanak vlasnika). Umjetničko djelo su na temelju riječi samog umjetnika, Lovre Artukovića, reinterpretirali kao mjesto pivnice tijekom koje su razmjenjivali priče i planove o budućnosti (vidi Sliku 19.).

Slika 19. Skupina 5, reinterpretacija umjetničkog djela Lovre Artukovića - *Potpisivanje deklaracije o pripajanju Zapadne Hercegovine i Popova polja Republici Hrvatskoj*

Video zapis reinterpretacije Skupine 5 dostupan je za pregled preko poveznice https://vimeo.com/378235554 nakon unosa zaporke „RadionicaMLU321“ bez navodnih znakova.

Skupina 6 - reinterpretacija slike Lovro Artuković - *Potpisivanje deklaracije o pripajanju Zapadne Hercegovine i Popova polja Republici Hrvatskoj*

Skupina se sastojala od devet učenica i dvoje studenata Akademije za umjetnost i kulturu koji nisu sudjelovali u završnoj izvedbi reinterpretacije umjetničkog djela. Učenice su imale trideset minuta za pripremu pomoću pripremljenih materijala na stranici thinglink.com (https://www.thinglink.com/scene/1249354143961710594). Reinterpretaciju umjetničkog djela su izvele u dvorištu ispred glavnog ulaza Muzeja likovne umjetnosti. Nakon izvršene pripreme ova skupina učenica je osmislila vlastitu reinterpretaciju umjetničkog djela kao prepirku i svađu između svih sudionika. Obzirom kako je inspiracija slike akademskog slikara Lovre Artukovića (vidi Sliku 18.) vezana uz ljude iz bivše Jugoslavije koji se nalaze skupa u Njemačkoj, posebno je zanimljiva predodžba učenica da taj međuodnos prvenstveno vide kroz prepirke i svađu. Učenice su i samostalno snimile svoju reinterpretaciju prije voditelja radionice. Snimila ih jedna od studentica, ali su uz snimku učenice i odradile zvučni zapis. Snimka je usporena i prati ju skladba Carla Orffa „Carmina Burana“ u trajanju od pet minuta i jedne sekunde (vidi Sliku 20. dolje). Unatoč snimljenom materijalu, isto su ponovile i pred kamerom voditelja radionice. Prilikom izvedbe svoje reinterpretacije, učenice su odlučile ponoviti prepirku koja se odnosila tko će prvi sjesti na klupu koja se nalazila ispred njih. Uljudno, ali žustro, učenice su se nadvikivale i nudile jedna drugoj sjesti, no niti jedna nije htjela sjesti prije druge, vođene lažnoj uljudnosti i bontonu (vidi Sliku 20. gore).

Video zapisi reinterpretacija Skupine 6 dostupan je za pregled preko poveznica https://vimeo.com/378237780 i https://vimeo.com/378236467 nakon unosa zaporke „RadionicaMLU321“ bez navodnih znakova.

Slika 20. Skupina 6 snimljena od strane voditelja (gore) i vlastiti snimak (dolje) pri izvođenju reinterpretacija umjetničkog djela Lovre Artukovića - *Potpisivanje deklaracije o pripajanju Zapadne Hercegovine i Popova polja Republici Hrvatskoj*

Kritički osvrt radionice

Budući kako se radilo o skupini od četrdeset učenika podijeljenih u šest skupina, određen poteškoće organizacije su bile vidljive prilikom motivacije i nadzora. Kako zbog nedostatka iskustva, tako i zbog želje uspjeha učenika, studenti animatori su u određenim slučajevima preuzimali glavnu ulogu u osmišljanju učeničke izvedbe teme radionice. Navedeni slučaj se odnosi i na nezabilježenu snimku, jer uslijed predugog postavljanja kadra i koordinacije od strane studenata koji su vodili skupinu učenika, došlo je do tehničke poteškoće i nije zabilježen snimak niti pripreme skupine. Neželjena posljedica ovakvog pristupa je pretjerano oslanjanje na studente, umjesto vlastitog istraživanja i osmišljanja reinterpretacije umjetničkog djela. Još jedan nepoželjni oblik koji se pojavio uslijed organizacijskih i vremenskih ograničenja odnosio se na izbor reprodukcije. Obzirom kako je svaka skupina učenika dobila različitu reprodukciju umjetničkog djela, zbog nemogućnosti kvalitetnijeg nadzora, jedna skupina je dodijeljenu reprodukciju zamijenila drugom, točnije, umjesto dodijeljene reprodukcije Pabla Picassa - *Gospođice iz Avignona* skupina učenika je izabrala reprodukciju Lovre Artukovića - *Potpisivanje deklaracije o pripajanju Zapadne Hercegovine i Popova polja Republici Hrvatskoj*. Neovisno radi li se o namjernoj ili slučajnoj zamjeni teme, navedeni slučaj je naposljetku pružio dodatni kritički uvid u odnos pristupa reinterpretaciji umjetničkog djela između dvije skupine učenika. Skupina učenika pristupila je temi kao šali i nadmudrivanju tko će napraviti šaljiviju izjavu, što je bilo očekivano za njihov uzrast. Istoj temi učenice su pristupile puno kreativnije. Iako su i one napravile komediju reinterpretacije umjetničkog djela, promišljeno su napravile jedinstven pristup koji obuhvaća bit umjetničkog djela i reinterpretacije. Unatoč činjenici kako se radionica odvijala u trenutku prosvjeda prosvjetnih radnika (studeni 2019. godine), učenici su se samostalno motivirali i odradili zadatak radionice u zadanom vremenskom okviru. Česti problem radionica, posebice s mladima u kritičnom psihofizičkom razdoblju rane adolescencije, jest motivacija i zadržavanje pažnje bez uvjetovanja kaznom ili nagradom. Ovom je radionicom ispunjen zadatak samostalnog pristupa radu i učenju s uspjehom. Obzirom kako je vremenski ograničena i prostorom odvijanja i vremenom učenika, nije napravljena provjera usvojenog znanja i razgovor s učenicima. Navedeni element nije bio u sklopu radionice, ali je svakako poželjan u budućim edukacijskim pristupima rada s učenicima.

7. ZAKLJUČAK

Film i video u današnje vrijeme postaju osnovni medij prenošenja poruke. Razvojem tehnologije omogućeno je brže prenošenje informacija, uključujući i video materijal kojim se dodatno skraćuje i izravnije prenose poruke. Internet omogućuje platformu preko koje se prijenos video zapisa odvija puno brže nego do prije deset godina, što stvara novi odnos prema komunikaciji mlađih generacija. Kao blizak medij učeničkom uzrastu, mogućnost korištenja videa (kao alata) u obrazovanju, nije dovoljno iskorišten u neposrednom pristupu poučavanja. Trenutni pristup u srednjoj se školi svodi na prikazivanje dokumentarnih filmova, ali i dalje u razmjerno malom obliku, budući kako se današnja nastava i dalje zasniva na usmenoj interpretaciji i reprodukcijama umjetničkih djela. Kroz radionicu s učenicima ostvaren je cilj pristupa samostalnog rada učenika. Iako se učenici nisu u potpunosti prepustili radu na svojim zadacima, kroz zabavu su uspjeli napraviti zamišljeni cilj kreativnog razmišljanja. Ovakav pristup poučavanju nije praktičan za trenutni izvedbeni program u srednjim školama iz razloga što zahtijeva dulju vremensku pripremu. Mogao bi biti osmišljen kao dugoročni projekt u kojem bi međupredmetna suradnja ostvarila osmišljen učenički rad, pomoću kojeg bi se odradio i nastavni program. Učenika se kroz predmet Likovne kulture ne bi trebalo stavljati u ulogu promatrača ili povjesničara, već potaknuti na razmišljanje kao umjetnika. Bez obzira na pristup mogućnosti poučavanja kroz video i film, isprobane metode učenja kroz igru dramatskom metodom ne zahtijevaju određene tehničke mogućnosti kako bi uspješno bile realizirane. Neovisno o tehnološkim mogućnostima, nastavna je izvedba prepuštena imaginaciji nastavnika koji imaju širok spektar pristupa poučavanju predmeta, točnije Likovne kulture. Pristup poučavanja kroz video i film jedna je od mogućnosti koja se lako može prilagođavati potrebama nastave. Kroz radionicu je vidljivo kako su učenici samostalno odradili zadatke te kako su se pri tome sami organizirali i pri tome zabavili.

8. LITERATURA

1. Skender, L. (2018) *Komunikacija i integracija umjetnosti i pedagogije: Poticanje kreativnog mišljenja i izražavanje u nastavi likovne umjetnosti*. U: Radočaj – Jerković, A., ur. Komunikacija i interakcija umjetnosti i pedagogije 2. Međunarodni znanstveni i umjetnički simpozij o pedagogiji u umjetnosti. Osijek. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Umjetnička akademija u Osijeku, str. 439 – 455.

Mrežni izvori:

1. Behind 'Belle': An 18th Century Portrait Ahead Of Its Time (2014). URL: https://www.npr.org/2014/05/02/308698499/behind-belle-an-18th-century-portrait-ahead-of-its-time?t=1581759489926&t=1582281001372&t=1582533668011 (pristup 24.2.2020.)

2. Bill Viola. URL:http://www.billviola.com/ (pristup 24.2.2020.)

3. Bill Viola: The Greeting. URL: https://philamuseum.org/exhibitions/2005/77.html (pristup 24.2.2020.)

4. Carter, I. (2010). Caravaggio: how he influenced my art. *The Guardian,* Srpanj 2010. URL:https://www.theguardian.com/artanddesign/2010/jul/25/caravaggio-scorsese-lachapelle-peter-doig#ixzz2UhOnoJMB (pristup 24.2.2020.)

5. Court, E. (2020). *Studies in Mobilities, Literature, and Culture: The American Roadside in Émigré Literature, Film, and Photography: 1955-1985*. Springer Nature Switzerland AG. URL:https://books.google.hr/books?id=pdfIDwAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=hr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (pristup 24.2.2020.)

6. Fakrey, S. (2014). The wonderful world of Wes Anderson. *Dazed & Confused*, Studeni 2009. URL:https://www.dazeddigital.com/artsandculture/article/18913/1/the-wonderful-world-of-wes-anderson (pristup 24.2.2020.)

7. Frizzell, N. (2017). 65,000 portraits of the artist: how Van Gogh's life became the world's first fully painted film. *The Guardian*. 14. Listopada 2017. URL: https://www.theguardian.com/film/2017/oct/13/loving-vincent-van-gogh-painted-animation-dorota-kobiela-hugh-welchman (pristup 24.2.2020.)

8. Gerth-Nesic, B. (2020). *What Is Appropriation Art?*. ThoughtCo. URL: https://www.thoughtco.com/appropriation-appropriation-art-183190 (pristup 24.2.2020.)

9. Kovačić, J., (2017), *DRAMSKI ODGOJ U SREDNJOŠKOLSKOM UČENJU I POUČAVANJU: PRIJEDLOZI METODIČKO-DIDAKTIČKIH VJEŽBI U NASTAVI LIKOVNE UMJETNOSTI I HRVATSKOGA JEZIKA.* Magistarski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet URL:http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/10008/1/Jelena-Kova%C4%8Di%C4%87-DIPLOMSKI%20RAD.pdf (pristup 24.2.2020.)

10. Loving Vincent. URL:http://lovingvincent.com/ (pristup 24.2.2020.)

11. Nacionalni kurikulum nastavnoga predmeta, (2016) *Likovna kultura i Likovna umjetnost, prijedlog* URL:http://mzos.hr/datoteke/17-Predmetni_kurikulum-Likovna_kultura_i_Likovna_umjetnost.pdf (pristup 24.2.2020.)

12. Nastasi, A. (2014). The Famous Artworks That Inspired 15 Films. *Flavorwire.* URL: https://www.flavorwire.com/464926/the-famous-artworks-that-inspired-15-films (pristup 24.2.2020.)

13. Paintings in Film. URL: https://paintings-in-film.com/ (pristup 24.2.2020.)

14. Pan's people, 2006. URL:https://www.theguardian.com/film/2006/nov/17/2 (pristup 24.2.2020.)

15. Skender, L. (2017). Problem perspektive i pogleda u videoinstalaciji Dalibora Martinisa Pogled na drugi pogled. *Život umjetnosti : časopis o modernoj i suvremenoj umjetnosti i arhitekturi.* Vol. 100 No. 1. URL: https://hrcak.srce.hr/194674 (pristup

24.2.2020.)

16. Wikipedia. URL:https://en.wikipedia.org/wiki/David_Martin_(artist) (pristup 24.2.2020.) (pristup 24.2.2020.)

17. Wikipedia. URL:https://en.wikipedia.org/wiki/Dido_Elizabeth_Belle (pristup 24.2.2020.)

18. „Yasumasa Morimura“ Art Institute. URL: http://www.morimura-ya.com/gallery/ (pristup 24.2.2020.)

9. POPIS SLIKOVNIH PRILOGA

Slika 1: Wes Anderson, *Rushmore*, 1998. Kadar iz filma. URL:https://www.drcommodore.it/wp-content/uploads/2019/11/gufdmo6dASNx.jpg (preuzeto14.2.2020.).....10

Slika 2: Hans Holbein mlađi, *Portret Thomasa Morea*, 1527. Ulje na drvetu, 74.2 cm × 59 cm, Frick Collection, New York. URL:https://en.wikipedia.org/wiki/Portrait_of_Sir_Thomas_More_(Holbein)#/media/File:Hans_Holbein,_the_Younger_-_Sir_Thomas_More_-_Google_Art_Project.jpg (preuzeto 14.2.2020.).....10

Slika 3: Michelangelo Merisi da Caravaggio, *Pozivanje Svetog Mateja*, 1599.-1600. Ulje na platnu, 322 cm × 340 cm. Francuska crkva Svetog Luja, Rim. URL:https://static.epodreczniki.pl/portal/f/res/R1OqhkPkBd3Fs/1/YK7yqbP1GTQsDEDBxVO8z69qWgdzTIBg/1.jpg?v=536 (preuzeto 14.2.2020.).....11

Slika 4: Amma Asante, *Belle*, kadar iz filma, 2013. URL:https://i.pinimg.com/originals/9b/70/65/9b7065c047a0525cf8c8df7a938cffb6.jpg (preuzeto 14.2.2020.).....12

Slika 5: David Martin, Bez naziva, 18. stoljeće. Ulje na platnu. Scone Palace, Škotska. URL: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/61/Dido_Elizabeth_Belle.jpg (preuzeto 14.2.2020.).....13

Slika 6: Edward Hopper, *Kuća uz željezničku prugu*, 1925. Ulje na platnu, 73.7 x 61 cm. URL: https://www.wikiart.org/en/edward-hopper/house-by-the-railroad (preuzeto 14.2.2020.).....14

Slika 7: Alfred Hitchcock, *Psiho*, 1960. Kadar iz filma. URL:https://i.pinimg.com/originals/4b/08/f8/4b08f858ccdcf66342e802903c7afba5.jpg (preuzeto 14.2.2020.).....14

Slika 8: Francisco Goya, *Saturn proždire svoju djecu*, 1821. - 1823. Ulje na zidu preneseno na platno, 143 cm × 81 cm. Muzej Prado, Madrid. URL:https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/82/Francisco_de_Goya%2C_Saturno_devorando_a_su_hijo_%281819-1823%29.jpg (preuzeto 14.2.2020.)……..15

Slika 9: Dorota Kobiela, Plakat filma *Loving Vincent*, 2017. URL:https://miro.medium.com/max/2000/1*uRzrcQ9bWTv4gA_o1nxSwg.jpeg (preuzeto 14.2.2020.)…….16

Slika 10: Vincent Van Gogh, *Ljudi koji jedu krumpir*, 1885. Ulje na platnu, 82 cm × 114 cm. Muzej Van Gogh, Amsterdam. URL:https://ahumbleplace.com/uploads/2019/05/01-The-Potato-Eaters.jpg (preuzeto 14.2.2020.)……..25

Slika 11: Skupina učenika 1. Izvedba reinterpretacije umjetničkog djela Vincenta Van Gogha, *Ljudi koji jedu krumpir*. Fotografija voditelja radionice. 2019……26

Slika 12: Henri de Touluse-Lautrec, *U Moulin Rougeu*, 1892.-1895. Ulje na platnu, 123 cm × 140 cm. Chicago institut umjetnosti. URL:https://en.wikipedia.org/wiki/At_the_Moulin_Rouge#/media/File:Henri_de_Toulouse-Lautrec_-_At_the_Moulin_Rouge_-_Google_Art_Project.jpg (preuzeto 14.2.2020.)…..…..27

Slika 13: Skupina učenika 2. Izvedba reinterpretacije umjetničkog djela Henrija de Touluse-Lautreca, *U Moulin Rougeu*. Fotografija voditelja radionice. 2019……...……..28

Slika 14: Michelangelo Merisi de Caravaggio, *Polaganje Krista u grob*, 1602.-1604. Ulje na platnu, 300 cm × 203 cm. Vatikan Muzej, Vatikan. URL:https://en.wikipedia.org/wiki/The_Entombment_of_Christ_(Caravaggio)#/media/File:Caravaggio_-_La_Deposizione_di_Cristo.jpg (preuzeto 14.2.2020.)…….29

Slika 15: Skupina učenika 3. Izvedba reinterpretacije umjetničkog djela Michelangela Merisi de Caravaggia, *Polaganje Krista u grob*. Fotografija voditelja radionice. 2019……..……30

Slika 16: Bela Čikoš Sesija, *Pokrštenje Hrvata*, 1920. Ulje na platnu. URL:https://en.wikipedia.org/wiki/Catholic_Church_in_Croatia#/media/File:Pokr%C5%A1tenje_Hrvata_Bela_%C4%8Ciko%C5%A1_Sesija.JPG (preuzeto 14.2.2020.)……..31

Slika 17: Skupina učenika 4. Pripremni i istraživački postupak. Fotografija voditelja radionice. 2019……...……32

Slika 18: Lovro Artuković, *Potpisivanje deklaracije o pripajanju Zapadne Hercegovine i Popova polja Republici Hrvatskoj*, 2008.-2011. Ulje na platnu, 480 × 280 cm. URL:http://lovro-artukovic.com/hr/uprizorenja.html (preuzeto 14.2.2020.)……33

Slika 19: Skupina učenika 5. Izvedba reinterpretacije umjetničkog djela Lovre Artukovića, *Potpisivanje deklaracije o pripajanju Zapadne Hercegovine i Popova polja Republici Hrvatskoj*. Fotografija voditelja radionice. 2019……..34

Slika 20: Skupina učenika 6. Izvedba reinterpretacije umjetničkog djela Lovre Artukovića, *Potpisivanje deklaracije o pripajanju Zapadne Hercegovine i Popova polja Republici Hrvatskoj*. Fotografija voditelja radionice i samostalna fotografija skupine učenica. 2019. ……...…...36